

דבר העורכת

לקוראים שלום!

יוון נמצאת הרבה בכותרות לאחרונה. בדרך כלל, בתקופה הזו של השנה, יוון מככבת במדיה ובפי האנשים שכן היא אתר תיירות מועדף על ישראלים. הפעם, האזכורים לגביה הם לא מחמיאים: מסתבר שמדינות יכולות לפשוט רגל ויוון נמצאת בדרכה לכיוון זה. החלטנו בנושאונצ'יק להקדיש את הגיליון למדינה העתיקה הזו ולהיזכר מעט בהסטוריה שלה, ובהשפעה שיש לה עלינו בישראל.

אתרי תיירות עתיקים באתונה, יוון - גליונית מזכרת מצרפת

אז מה בגיליון? משה רימר מספר על השפעות יווניות בישראל. יורם לוביאניקר כותב על מלחמת טרויה ועל הקשר שלה לשחמט. אלי מועלם מתאר את אפוס האיניאדה – לידתה של האימפריה הרומית. ולבסוף, בכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים. שלכם, שביט

ביוונים נלחמנו, ולנו הניצחון?

משה רימר

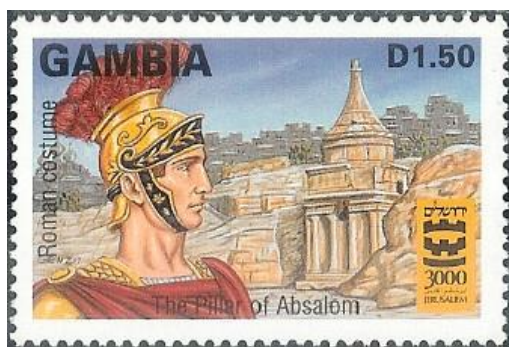
המכבים, בני משפחת החשמונאים, נלחמו בשלטון היווני ובניסיונו לכפות את תרבותו על העם ביהודה. לא הייתה זו מלחמה לעצמאות (לפחות לא בשלביה הראשונים), וכל שביקשו המכבים היה לשמר את תרבות העם היהודי, ולעצור את תופעת ההתייוונות.

השלטון היווני ביקש לאחד את כל העמים בהם שלט לכלל ישות תרבותית אחת, והאמין באמונה שלמה שאם כולם יקבלו עליהם מנהגים אחידים ודת אחידה, יתרום הדבר להקטנת מתחים בין חלקי האימפריה השונים ויסייע ליצירת אווירה של שלום עולמי. במרבית האזורים בהם שלטו היוונים הצליחה תוכנית זו להשיג את מטרתה. מרבית העמים קיבלו עליהם בשמחה את המנהגים היווניים, וסגדו לאלו יוון תוך שהם מעניקים להם שמות של אלים מקומיים, ומשלבים אותם בפנתיאון האלים בו האמינו.

מרבית העמים, אולם לא כולם. העם החריג, שסירב בעקשנות לאמץ את התוכנית היוונית, היה העם היהודי. מרבית התושבים דבקו במסורת אבותיהם, ולא הסכימו לאמץ לעצמם מנהגים זרים. אם כך, מדוע מופיע סימן שאלה בכותרת המאמר?

אמנם בחזית הדתית נחלה תרבות יוון כישלון חרוץ בקרב על נפשות בני ישראל, אולם במרבית החזיתות האחרות תוצאות המלחמה אינן חד משמעיות. בשנים הרבות בהן הייתה הארץ נתונה תחת שלטון יוון ורומא, חדרו לתרבות היהודית סממנים יוניים רבים, שאת חלקם ניתן לאתר גם בתרבות המודרנית של היום.

נתחיל במאפיינים הפיזיים של המבנים שהקימו היהודים בשלהי ימי הבית השני. המטייל בעמק יהושפט שממזרח להר הבית רואה את מבני הקבורה המפוארים של

יד אבשלום

קבר זכריה

האצולה היהודית. הנישאות, שזכו לשמות "יד אבשלום" ו-"קבר זכריה" נבנו בהשפעה מובהקת של סגנון הבנייה היווני, הניכר בעמודים החצובים בחזית הקברים ובאפריז המעטר

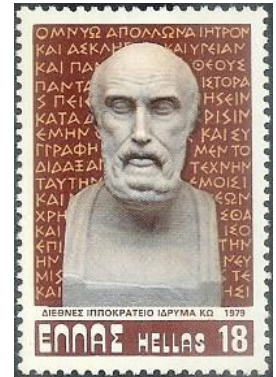
את שוליה העליונים של החזית.

לא חייבים למות כדי להשתלב בתרבות היוונית, ומרבית האנשים העדיפו לעשות זאת בצורה נעימה בהרבה, על ידי ביקור בהצגת תיאטרון. היוונים היו אלו שהמציאו את הצגת התיאטרון כפי שאנו מכירים אותה גם כיום, והם היו הראשונים שהקימו מבנים מיוחדים לשם הצגת מחזות בפני קהל. השחקנים נהגו לעמוד במרכז המבנה, בחלק המכונה בשם "ארנה", כשפניהם אל הקהל שמילא את היציעים. מאחורי השחקנים

הצגת תאטרון יווני

בזכותם של מספר רופאים מוכשרים, הפכה הרפואה היוונית לשם דבר גם בקרב תושבי ארץ ישראל. במקורות ישראל ישנם סיפורים רבים על יהודים שביקשו להיעזר בשירותיהם של רופאים יווניים, ועל התנאים בהם התירו זאת חכמים על מנת להציל את נפשם של חולים מסוכנים. גם כיום ממשיכה הרפואה היוונית לשמש בסיס לרפואה המודרנית, והרופאים נשבעים עם סיום לימודיהם את שבועת הרופא אותה ניסח הרופא היווני המפורסם היפוקרטס.

היפוקרטס

בתקופת התלמוד התנהל וויכוח עז בין חכמים כיצד להתייחס אל השפה היוונית, והאם מותר ללמוד אותה ולהשתמש בה. וויכוח זה הוכרע על ידי רבי יהודה הנשיא, שקבע כי מותר ללמוד את השפה היוונית, וזאת על מנת שניתן יהיה לעמוד בקשר עם פקידי השלטון שזו הייתה שפתם. בעקבות הקשרים ההדוקים עם השליטים היווניים והרומאיים קלטה השפה העברית לתוכה מילים וביטויים רבים מן השפה היוונית, ואני אסתפק בציון שניים מהם בלבד.

האל פאן

כאשר מתרחש מאורע מפחיד, וכולם נבהלים מאוד, נהוג לומר כי "כולם בפאניקה". מקור הביטוי הזה לקוח מן השפה היוונית, והוא משמר את זכרה של האמונה היוונית באל הרועים פאן. היוונים האמינו כי האל פאן, שרגליו רגלי תיש ולראשו קרניים, נוהג לשוטט בשדות ולהבהיל את העוברים והשבים. לתופעת הבהלה הנגרמת עקב תעלוליו של האל פאן קראו היוונים "פאניקה".

כאשר מתייחסים לגיבור מנצח הנהנה מהישגיו בעבר, נהוג לומר עליו כי הוא "נח על זרי הדפנה". גם מקור הביטוי הזה הוא בסיפור מן מיתולוגיה היוונית: ראשיתו של הסיפור, כמו רבים אחרים במיתולוגיה היוונית, בריב בין שניים מן האלים על פסגת האולימפוס. אפולו, שהיה ידוע כצייד מומחה, והיה בקיא בשימוש בקשת, לעג לארוס, אל האהבה, על מידתה הקטנה של הקשת שבידו. אפולו טען כי עם קשת קטנה שכזו, לא יוכל ארוס לגרום נזק לשום יצור בו יפגעו חיציו. ארוס, שנעלב מאוד, החליט ללמד את האל היהיר לקח אותו לא ישכח במהרה. הוא נטל שני חיצים וירה אותם מקשתו הקטנה בזה אחר זה, הישר למטרה. את החץ הראשון, שראשו היה עשוי זהב, ירה הישר לליבו של אפולו, וגרם לו בכך להתאהב עד מעל לראשו בנערה הראשונה שראה מול עיניו. רצה הגורל, והנערה הראשונה אותה ראה אפולו הייתה דפנה, בתו היפהפייה של פנאוס אל הנהר. פנאוס תואר כאדם זקן, האוחז בכד

שהמים נשפכים ממנו, וזורמים אל הנהרות שבעולם. זה לא נשמע כמו עונש קשה כל כך. מה רע להתאהב בנערה יפהפייה ומיוחסת?

אם ארוס היה יורה רק חץ אחד, בליבו של אפולו, באמת לא היה בזה עונש כלל. אבל ארוס ירה שני חיצים. את החץ השני, שראשו היה עשוי עופרת, ירה ארוס הישר לליבה של דפנה, וגרם לה בכך לשנוא שנאה עזה את האדם הראשון שראתה מול עיניה. והדמות הראשונה אותה ראתה דפנה הייתה דמותו של האל אפולו. אפולו היה מאוהב בדפנה עד מעל לראשו. דפנה שנאה את אפולו ולא יכלה לשאת ולו רגע אחד במחיצתו. נקמתו של ארוס הייתה שלמה.

אפולו ניסה לפנות בדברים אל דפנה, ולהתוודות בפניה על אהבתו הגדולה, אולם דפנה לא חיכתה לדבריו, ופנתה לברוח ממנו מהר ככל שיכלה. אפולו לא וויתר, והחל לרדוף אחר הנערה הנמלטת. המרדף נמשך זמן רב, ודפנה, שהלכה והתעייפה, וכבר עמדה ליפול לידיו של אפולו, קראה לעזרתו של אביה, אל הנהר. האב המודאג, שביקש להציל את בתו מידי אפולו המטורף מאהבה, הפך את דפנה לעץ. כפות רגליה צימחו שורשים, גופה התקשח, וזרועותיה הצמיחו עלים וענפים. היא הפכה לעץ הידוע עד היום בשם דפנה, או ער אציל. אפולו, שכבר אחז את גופה של דפנה אהובתו בידי, נחרד לגלות כי הוא אוחז בגזעו של עץ עבות. אולם חצי האהבה של ארוס היו רבי עוצמה, והוא נותר מאוהב כשהיה. אפולו לא

יכול היה להיפרד מדפנה. הוא היה חייב להמשיך ולהרגיש קרוב אליה. אפולו נטל מספר ענפים מן העץ, קלע לעצמו זר, וענד אותו על ראשו.

אחת לארבע שנים, נהגו היוונים הקדמונים לקיים טורניר של משחקי ספורט בעיר דלפי, לכבודו של האל אפולו. באירועים אלו, שכונו המשחקים הפיתיים, המנצחים בתחרויות עוטרו בזרים של ענפי דפנה, וזכו לכבוד רב. (אין לבלבל בין המשחקים הפיתיים, ובין המשחקים האולימפיים, שנערכו גם כן אחת לארבע שנים. המשחקים האולימפיים נערכו לכבודו של זאוס, ראש האלים, והמנצחים בהם עוטרו בענפים של עץ זית).

הדוגמאות שהבאתי במאמר זה אינן אלא טיפה בים ההשפעה התרבותית של היוונים על חיי היום יום של כל אחד מאיתנו. חשוב אם כך להבין, כי במלחמת התרבות לא החיילים הם הקובעים, אלא אנשי הרוח ההולכים יחד עימם.

ביוונים נלחמנו... ובחלק מן המקרים הוכרענו ונכבשנו בידיהם של התרבות היוונית.

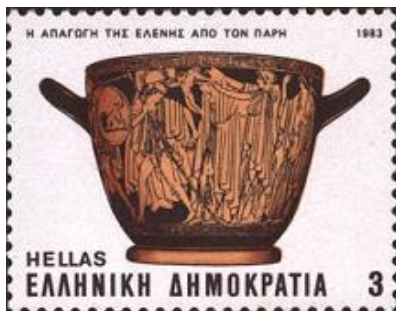

לתגובות ניתן לפנות למשה רימר בכתובת: rimer@netvision.net.il

מעשה במלכה ובסוס - מלחמת טרויה במבט שחמטאי יורם לוביאניקר

מה אתה אוסף? פעם, כשהיו שואלים אותי את השאלה הזו, הייתי אומר שאני אוסף בולי שחמט. היום אני אומר שיש לי אוסף בנושא "משחק המלחמה". למה הכוונה? האוסף שלי היום מכיל פריטים רבים שאין להם קשר ישיר עם שחמט, אלא להיסטוריה הצבאית בהקשרה השחמטאי.

למה הכוונה? כידוע, השחמט הוא "משחק המלחמה". האוסף שלי בנוי סביב הדמיון (והשוני) שבין הקרבות המתנהלים מעל גבי הלוח המשובץ לאלו המתנהלים בשדה הקרב. במאמר זה אדגים את העיקרון המנחה של האוסף תוך שימוש בדוגמא היסטורית המוכרת לכל – מלחמת טרויה.

חטיפת הלנה על ידי פאריס.

הימתולוגיה היוונית מלאה בסיפורים מרתקים, והסיפור של מלחמת טרויה הוא אחד מהם. הסיפור מתחיל כאשר **פאריס**, נסיך טרויה, התאהב **בהלנה** היפה. למרבית צער, הלנה כבר הייתה נשואה למלך ספארטה. פאריס לא התכוון לוותר, חטף את הלנה והביא אותה לעירו, טרויה (בטורקיה של ימינו). גם מלך ספארטה לא התכוון לוותר: הוא הקים קואליציה של העמים היוונים וביחד הם יצאו למלחמה על טרויה.

כד יווני עתיק המראה את אכילס ואייאקס משחקים בזמן המצור על טרויה.

עשר שנים נמשכה המלחמה: היוונים צרו על טרויה, אבל לא הצליחו להכריע את מגיני העיר. גדולי הלוחמים היוונים, ובהם **אכילס ואייאקס** (זה שעל שמו קבוצת הכדורגל ההולנדית) השתתפו בלוחמה. אכילס אף נהרג במהלך המצור, כאשר חץ שנורה על ידי פאריס ננעץ בעקבו – נקודת התורפה היחידה בגופו (ומכאן גם הביטוי "עקב אכילס").

היוונים כבר היו מיואשים, ואז הם החליטו להשתמש בתחבולה פרי מוחו של **אודיסאוס**: הם נטשו את שדה המערכה, תוך שהם מותירים מאחור סוס עץ ענק. הטרויאנים חשבו כי היוונים נכנעו, וכי הסוס הוא בבחינת מתנה שנועדה לבטא הכרה בעליונותם. הם גררו את הסוס לתוך עירם, פתחו במשתה ניצחון מפואר ושתו לשוכרה.

אודיסאוס, ממציא התחבולה.

אלא שהסוס היה למעשה מלא בחיילים יוונים. בשעת לילה יצאו החיילים ממחבואם ופתחו את שערי העיר בפני הצבא היווני שסב על עקביו וחזר לחזית.

הטרויאנים השיכורים לא יכלו להגן על עצמם בפני האויב, ועירם חרבה עד היסוד. ניצחון היוונים הושג, איפוא, הודות לתחבולת "הסוס הטרויאני" (למעשה, היה זה, כמובן, סוס יווני).

טרויה חרבה עד היסוד.

הסוס הטרויאני.

הסוס הטרויאני על חותמת ביול. למעלה משמאל: הגדלה המראה את הפתח ממנו יצאו היוונים.

עד כאן סיפור שהוא בבחינת היסטוריה צבאית נטו. עכשיו נעבור לתחום השחמטאי, ונתבונן בגיליון המזכרת מרומניה. הגיליון מכיל ארבעה בולים המראים את תהליך

תהליך הנחתת מט חנק

הנחתתו של מט הידוע כ"מט חנק". המט מושג על ידי מתקפה משותפת של מלכה ופרש על המלך היריב. מתקפה זו דוחקת את המלך השחור לפינת הלוח (שמאל למעלה). עתה שולח הלבן את מלכתו לבדה לעומק שטח האויב (ימין למעלה). שח! זוהי הקרבה מחושבת היטב של הכלי החזק ביותר בשחמט. בשל נוכחות הפרש נאלץ השחור להכות את

המלכה בצריח ולא במלך (שמאל למטה). עתה המלך השחור משולל יכולת תנועה, ולכן אין לו הגנה בפני מתקפת הפרש הלבן (ימין למטה). מט!

לטעמי מט חנק הוא המט היפה ביותר במשחק השחמט. לי עצמי הזדמן רק פעם אחת להנחית אותו, והעובדה שאני זוכר מקרה זה (ואת הבעת פניו מוכת ההלם של יריבי) מלמדת על ההנאה הרבה ששאבתי ממנו. השחמטאי הצרפתי **פרנסואה אנדרה דניקן פילידור** – השחקן החזק ביותר בעולם במאה ה-18 – זכה להנאה זו לעיתים מזומנות יותר. למעשה, יש המכנים את מט החנק "מורשת פילידור", למרות שמט זה היה מוכר הרבה לפניו.

200 שנה למותו של פילידור.

אני מניח שגם מי שלא יודע לשחק שחמט הבחין בדמיון שבין שני הסיפורים. שימו לב שאני משתמש במילה "דמיון" ולא "זהות". הניסיון למצוא זהות בין מלחמה אמיתית לקרב שחמט נידון מראש לכישלון, שהרי בשחמט יש אילוצים שאינם קיימים בחיים, כגון שוויון כוחות בין שני הצדדים. לעומת זאת, בהחלט ניתן למצוא דמיון בין שחמט למלחמה, תוך שאנו זוכרים כי דמיון הוא, במידה רבה, שאלה של טעם.

במקרה שלפנינו ניתן לראות את הדמיון בשתי דרכים שונות - בצורה סימטרית ובצורה אנטי סימטרית. על פי הגישה הסימטרית, הרי שבשני המקרים מדובר בלכידת מלכה (הלנה מספארטה והמלכה הלבנה בשחמט) המוליכה להפסד. בשני המקרים הניצחון מושג באמצעות סוס (הסוס הטרויאני והפרש בשחמט). הדמיון במקרה כזה הוא מילולי בעיקרו, ולא נותן ביטוי לאופיה של התחבולה.

על פי הגישה האנטי סימטרית, מדובר בשני המקרים במתקיף המקריב קורבן (הסוס הטרויאני מול המלכה הלבנה). הקורבן מוצב עמוק בלב המחנה היריב, ולקידתו מבשרת את סיום הקרב. לדעתי התמונה האנטי-סימטרית משכנעת הרבה יותר, שכן היא מתמקדת בתחבולה שבאמצעותה מגיע הקרב לסיומו. ברוח זו נוצרת גם הקבלה בין אודיסאוס לבין פילידור, בהיות שניהם המצביאים העומדים מאחורי התחבולה.

בספר משלי נאמר "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה". אני מקווה שהצלחתי להראות כיצד פסוק זה משמש גם בשחמט.

לתגובות ניתן לפנות ליורם בכתובת lubianiker@gmail.com

אפוס האיניאדה – לידתה של האימפריה הרומית אלי מועלם

טרויה עולה בלהבות!! חומותיה ומבצריה הפכו לעפר ואפר ומיטב בניה ולוחמיה נהרגו בקרב או נלקחו להיות לעבדים. בעוד המנצחים היוונים חוגגים את נצחונם על הטרויאנים, נצחון שהושג בזכות תכסיס החדרת "הסוס הטרויאני", הצליח עלם צעיר מגיבורי טרויה בשם אניאס לחמוק מהעיר החרבה כשהוא נושא על כתפיו את אביו הישיש אנכיסס, יחד עם אחיו הצעיר אסקניוס.

← הסוס הטרויאני בבול ובחותמת שהוחתמה בעיר טרווה (טרויה) בטורקיה

פרט מתוך יצירתו של רפאל "השריפה בבורגו" בבול שהונפק באיטליה ב-1960. בציור פרט זה הושפע רפאל מסצינת בריחתו של אניאס מהעיר טרויה. גלוית המירב מראה את היצירה במלואה כשבצד שמאל בגלויה דמות העלם הבורח הנושא את אביו.

אניאס גיבורנו הוא הדמות המרכזית של אחד האפוסים הגדולים במיתולוגיה, אפוס האיניאדה, שנכתב על ידי המשורר הרומי הידוע וירגיליוס בין השנים 29 עד 19 לפנה"ס. אפוס זה מספר על הגיבור אניאס, בנה של האלה ונוס, שקיבץ סביבו מספר מגיבורי טרויה הקרויים איניאדיים ויחד הם הפליגו לאיטליה לייסד מדינה שלימים תהפוך לאימפריה. מסע זה בה בעקבות החלטתו של האל יופיטר (זאוס), אבי האלים, להפוך את רומא לשליטת העולם לעולמי עד.

פסיפס של המשורר הרומי וירגיליוס, תוניסיה

האל יופיטר מייעד את רומא, המיוצגת ע"י עיט, לשליטת העולם. המשפט בלטינית לקוח מתוך האיניאדה: "לאלו לא קבעתי גבולות ולא מגבלות זמן". הבול מתוך סדרה גדולה שהונפקה באיטליה ב-1930 לכבוד 2000 שנה להולדת וירגיליוס

תחנתם הראשונה של האיניאדיים במסעם במרחבי הים היתה האי דלוס. תושבי האי קידמו אותם בברכה והאיניאדיים, שהיו בטוחים שהגיעו למנוחה ולנחלה, התכוונו להשתקע באי ושם לייסד את ביתם החדש. אלא שאז הופיע האל אפולו כבת-קול ואמר "עם הדרדנים, אתם, הנכספים להקים לכם בית, עתידים לשוב אל ארץ שכבר אירחה בעבר את אבותיכם. משם תשלוט שושלת אניאס בכל ארצות תבל". כששמעו את הנבואה, צהלו האיניאדיים והתחבטו בשאלה לאיזה ארץ יעד אותם האל אפולו בדבריו. התשובה ניתנה לאניאס בחלום ע"י אלי הטרויאנים שמסרו לו כי האל יופיטר הועיד את הספריה (Hesperia), הלוא היא איטליה, להיות להם לבית. תיכף התקבלה החלטה בקרב האיניאדיים לחזור לספינותיהם ולשוט לעבר הארץ המובטחת – הארץ ממנה תצמח האימפריה הרומית!

ספינת האיניאדיים, מונקו

הלנוס נפרד מאינאס הבורח מטרויה ומברכו בהצלחה במולדתו החדשה

אנכיסס בהגיעו אל מול חופי איטליה מודה לאלים כשבידו גביע יין

לאחר מסע נדודים ממושך והרפתקאות שונות נגלה לעיניהם של האיניאדיים חופה של איטליה. קריאת שמחה התפרצו לכל עבר ואנכיסס מילא גביע יין ופנה לאלים בתפילה שיעניקו להם רוח נוחה ומסע מוצלח עד שיגיעו לארץ המיוחלת. לפתע, לאחר שהתקרבו לחוף, ראה אנכיסס ארבעה סוסים לבנים שרעו בדשא שכיסה את החוף. "סוסים פירושם מלחמה" קרא אנכיסס "הארץ הזו אינה מכניסת אורחים אלא מאיימת במלחמה. הבא נפנה את ספינותינו ונשוב לאחור".

האיניאדיים המאוכזבים הפנו את אחורי ספינותיהם לאיטליה והמשיכו במסעם בו הגיעו לאיים רבים ובכולם חוו תלאות וסכנת מוות. במהלך המסע, כשהגיעו לסיציליה, כרע אנכיסס תחת משא התלאות והחזיר את נשמתו לאלים. אבל אינאס לא יכול היה לשקוע באבל כי לנגד עיניו עמדה משימה אחת והיא להוביל את גיבורי טרויה, האיניאדיים, לארץ אבותיו כפי שהבטיחו האלים.

האל אילוס, אל הרוחות, מקסיקו

יונו, אשת יופיטר, אבי האלים, הייתה אויבת הטרויאנים משכבר הימים וביקשה לנקום בהם ולמנוע מהם להגיע אל איטליה ולהקים שם שושלת חדשה כפי שהחליט יופיטר בעלה. מיד פנתה בתחינה אל אילוס, מלך הרוחות ובנו של פוסידון, בכדי שיתערב בדבר וימנע את מסע האיניאדיים חזרה לאיטליה. אילוס גייס את נתיניו, הלוא הם רוחות השמיים, וציווה עליהם לפרוץ החוצה. סערה גדולה פרצה בים, טלטלה את הספינות לכל עבר וטיבעה חלק מהן על כל יושביהן. פוסידון, אל הים, בזעמו על הרוחות שהתערבו בממלכתו וגרמו לים סוער, ציווה עליהן

להפסיק את הסערה ולמשות מהים את הספינות שטבעו. פוסידון השתיק את הים והחליק את הגלים להפתעתם של האיניאדיים שהמשיכו את מסעם עד שהגיעו לחופיה של אפריקה – לעיר קרתגו. לעיר הגיעה לא מכבר קבוצת אנשים נוספת יחד עם מלכתם דידו לאחר שנמלטו מצור שבפניקיה מפני אחיה האכזר.

אלי רוחות השמיים על בולי יוון (מימין): בוריאס הרוח הצפונית, נוטוס הרוח הדרומית, אוירוס הרוח המזרחית וזפירוס הרוח המערבית

בבוקר יום המחרת יצא אינאס לתור את הארץ החדשה ותוך כדי הליכתו נתגלתה מולו דמותה של ציידת חמושה שלא הייתה אלא האלה ונוס אימו. לאחר שאלותיו הסבירה לו אימו היכן הוא נמצא וחזרה שוב על הנבואה כי הוא עתיד לשוב לאיטליה ולהקים שם שושלת שליטים חדשה. את מפגשם של אינאס ואמו ונוס הטיב לתאר הצייר הצרפתי ניקולס פוסין בציור שהופיע על בול מקונגו הנראה כאן על גבי גלוית מירב.

דידו, מלכת קרתגו טובת הלב, איפשרה לאיניאדיים להתגורר זמנית בממלכתה החדשה ואף הזמינה את הגיבור אניאס, ששמעו הגיע אליה עוד בפניקיה, להתגורר בארמונה. האלה ונוס, אמו של אניאס, חששה מאוד מאנשי צור הערמוניים. גם העובדה שיונו, אשת יופיטר, אויבתו של אניאס, פרשה חסותה על הממלכה החדשה, לא תרמה לשלוות רוחה של ונוס. כשגבר פחדה, פנתה ונוס לבנה אמור, אל האהבה, וביקשה שיגרום לדידו להתאהב באניאס. אמור, בכדי למלא את מבוקשתה של ונוס אימו, גרם לדידו לשכוח את זכר בעלה הראשון המת והפיח בה שוב את רוח האהבה. גם לבו של אניאס הלך שבי אחרי יופיה של דידו המלכה ועד מהרה שכח את הבטחות האלים. מרגע זה הפכו דידו ואניאס לזוג אוהבים אך הדבר לא מצא חן בעיני האל יופיטר ששלח את מרקוריוס, שליח האלים, להניא את אניאס מתוכניתו להשתקע בקרתגו. אניאס, שחשש מזעם האלים, פנה לאנשיו וביקשם להכין בחשאי את הספינות להפלגה לעבר איטליה. אך קשה מאוד להוליך שולל לב אוהב ודידו שהבחינה במתרחש פנתה בתחנונים לאניאס שלא יעזוב אותה ואת ממלכתה. אניאס, שהדי נבואתו של יופיטר הדהדו באוזניו, לא שעה לתחנוניה ועזב את קרתגו יחד עם אנשיו. דידו ביאושה שלפה את החרב אותו העניק לה אניאס במתנה ושלחה יד בנפשה לא לפני שקיללה את רומא והפכה אותה לאויבת נצחית של הקרתגים. כה נוראה הייתה קללתה של דידו שמאות שנים לאחר מכן פרצו המלחמות הפוניות בין האימפריה הרומית לבין קרתגו, מלחמות בהן נהרגו אלפי לוחמים משני הצדדים ובסופן הוחרבה העיר קרתגו עד היסוד.

סיפור אהבתם של דידו ואניאס הונצח ביצירות רבות ביניהן אריגי קיר שהוכנו עבור בית המלוכה הספרדי הנחשבים למורשת לאומית של ספרד. שניים מהאריגים מוצגים בגליונות המזכרת הבאים שהונפקו ע"י ספרד:

דידו מלכת קרתגו ואניאס

מותה של דידו מלכת קרתגו

אניאס על גדות נהר הטיבר בלטיום

לאחר מסע ממושך וחניה ארוכה בסיציליה, שם התייעץ אניאס עם רוחו של אביו אנכיסס, החליט אניאס לשוט לאיטליה עם האיניאדיים כשהוא משאיר אחריו את המבוגרים והזקנים. כשהגיעו האיניאדיים לחופה של איטליה הם נחתו בלטיום (Latium), מקום בו עתידה להבנות רומא, שם קיבל אותם המלך לטינוס, מלכם של הלטינים, בברכה. למלך לטינוס היתה בת יפהפיה בשם לוויניה (Lavinia) שהובטחה למלך טורנוס, מלכם של עם

הרוטולים היושב באיטליה, עוד בהיותה נערה. ברבות הימים, ביטל המלך לטינוס את הבטחתו למלך טורנוס בעקבות נבואה שקיבל מהאלים שבתו הנסיכה מיועדת לאניאס הגיבור הטרויאני ומהם תחל שושלת אדירה שתשלוט בעולם. יונו, אויבת טרויה משכבר הימים, עטה על ההזדמנות להאריך את סבלם של האיניאדיים שנואי נפשה ושכנעה את טורנוס לדרוש מלחמה עם אניאס ואנשיו על ליבה של הנסיכה לוויניה באומרה לטורנוס "מדוע אינך מגיב כשאתה רואה כי השרביט שנועד לך ניתן לנווד טרויאני?". טורנוס הפגוע גייס את צבאותיו ותקף את מחנה האיניאדיים, אך אלו הצליחו להדוף את מתקפתו לאחר שספגו אבדות רבות. אניאס הזמין את טורנוס לדו-קרב וזה בגאווה נענה ברצון בחושבו שבעזרת האלה יונו העומדת לצידו הוא ינצח את הקרב. אך לא כך קרה וטורנוס הוכרע לאחר קרב קשה על ידי חרבו של אניאס.

טורנוס, מלך הרוטולים, מתכונן לקרב עם אניאס והאיניאדיים

רמוס ורומולוס, מייסדי רומא, יונקים מהזאבה, הונגריה

יונו לא ידעה את נפשה ובראש מושפל פנתה ליופיטר בעלה בבקשה "אנא, אל תאלץ את הלטינים לוותר על שמו העתיק של עמם ולהחליפו בשמם של הטרויאנים. הנח לבני העם הרומי לצמוח משורש איטלקי ומחה את זכרה של טרויה". יופיטר, שחש בעלבונה הצורב של יונו אשתו, הבטיח לה שכך יהיה וכי הטרויאנים יתמזגו עם בני הלטינים. לאחר הקרב הקשה, התחתן אניאס עם לוויניה הנסיכה והקים את העיר לוויניום על שמה. לאחר מותו של אביה המלך בקרב, הומלך אניאס למלך על הלטינים אך רצה הגורל וגם הוא נפל במלחמה. בנו אסקניוס, יורש העצר, הומלך תחתיו, הקים את העיר אלבה לונגה וממנה שלט על לטיום ועל הלטינים. משושלתו של אסקניוס יצאו כעבור כארבע מאות שנים רמוס ורומולוס ויסדו את העיר רומא ממנה צמחה אימפריה אדירה ששלטה בעמים ובימים – שליטה שהובטחה לה על ידי האל יופיטר בעוד טרויה עולה בלהבות!!!

לתגובות ניתן לפנות לאלי מועלם בכתובת: eli573@zahav.net.il

הדפסי רכב (Overprints):

שימו לב כי על בולי איטליה שהונפקו ב-1930 המוצגים במאמר הקודם מודפס השם "Somalia". הדפס נוסף זה נעשה לאחר הדפסת הבולים ומטרתו הייתה לייעד את הבולים לשימוש במושבה סומליה שהייתה באותן שנים תחת שליטה איטלקית. הדפס מסוג זה מכונה בבולאות "הדפס רכב" (Overprint) והוא מבוצע כדי לשנות את

ייעודו של הבול לאחר הדפסתו כמו שינוי שם הטריטוריה, שינוי או הוספת תעריף, שינוי נושא הבול, מחיקת או הוספת פרטים בבול ועוד שימושים רבים.

להלן דוגמאות נוספות להדפסי רכב:

למעלה מימין: בול מטוגו בו שונה הנושא והפך לבול לזכרו של הנשיא אייזנהאואר, אמצע: שינוי שם המדינה מקונגו לזאיר, שמאל: הדפס "דוגמא" על בול מפראגוואי, הדפס זה משמש לביטול השימוש הדוארי בבול והפיכתו למוצג בעיקר לעיתוני בולים ולעיתונאים. למטה מימין: שינוי תעריף על בול ממאלי, אמצע: תוספת תעריף כתרומה לנפגעי מלחמה על בול מלאוס, שמאל: שינוי שם המטבע ממיל לפילס על גבי בול מהרשות הפלשתינאית, בעקבות סירובה של ישראל להעביר דואר מהרשות המבטיל בבולים הנקובים במטבע מיל שהיה בשימוש בתקופת המנדט הבריטי, מטבע בו השתמשו שלטונות דואר הרשות הפלשתינאית בכדי להציג את בוליהם כהמשך לבולי המנדט שהונפקו ע"י הבריטים לשימוש בארץ.

חידון מספר 87

איזו מדינה?

ארגון האומות המאוחדות (האו"ם) הנפיק סדרת בולים ארוכה של דגלי המדינות החברות בו.

של איזו מדינה הדגל הנראה בבול?

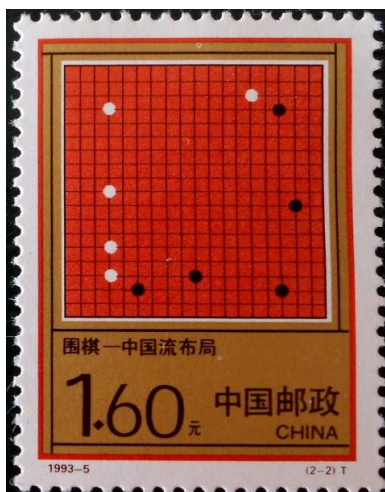
מי האישה?

מי האישה הנראית בבול?
באיזו מלחמה נטלה חלק?
מה עלה בסופה?

זהה את המשחק

איך נקרא המשחק הזה?
היכן הוא הומצא?
מה ייחודו של משחק זה?

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 באוגוסט. הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות יוגרל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 86

איזו מדינה?

הבול מראה את דגלה של ספרד. הפס הצהוב באמצע כפול בעוביו מהפסים האדומים, בניגוד לרוב הדגלים שבהם לפסים יש רוחב אחיד. בצד שמאל מופיע סמל ספרד.

מי האיש?

האיש שלפנינו הוא **מרטין לותר**, האדם שפעל למען רפורמה בדת הנוצרית הקתולית, ולמעשה יצר את הנצרות הפרוטסטנטית.

זהה את האתר

זוהי טירת אדינבורו, הנמצאת בעיר אדינבורו, שהיא בירת סקוטלנד. כאן התגוררו מלכי סקוטלנד, עד שבית המלוכה שלהם התאחד עם זה האנגלי.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמה של רותם גיל בת ה-14. רותם זוכה בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלה ניתן לפנות אלינו בכתובת
nosonchik@gmail.com